

Ülevaade tööstusomandi õiguskaitsse ajaloost ja hetkeseisust Eestis

Matti Päts

Patendiameti peadirektor

[Ilmunud: Eesti Patendileht, 1999, nr 3, lk 39-42]

Eesti omariikluse taastamist alustati 1991. aastal järjepidevuse põhimõttest lähtudes. Omariikluse rajaja, Eesti rahvas, ei teinud ainsatki sammu, ei teoreetilist ega praktilist, et hävitada omaenda loodut. See laseb meil kõnelda riikluse jätkumisest.

Võime täiesti põhjendatult tänapäeval ja siin kõnelda meie küllaltki eakatest riiklikest institutsioonidest, vaagida nende käekäiku läbi aegade, meenutada saamislugu ning arutada tulevikuväljavaadete üle. Millal oleks selleks parem aeg kui aastapäeval? Enamik riigile olulisi ametiasutusi on tähistanud või hakkab tähistama oma ellukutsumise 80. aastapäeva. Tegemist on täiesti märkimisväärse vanusega, mis laseks neil endil tunda kõigiti arvestatavana omasuguste seas. Kuid Eesti ametiasutuste käekäik on olnud aegade jooksul pärast iseseisvuse väljakuulutamist suuresti erinev nende riikide asutustest, mille tegevust ei ole vägivaldselt katkestatud. Tõepoolest, ka Patendiamet, mis asutati 23. mail 1919. aastal, mil määrati ametisse esimene ametnik (teised määrati ametisse 3. juunil 1919), tähistab õigustatult oma aastapäeva, sellega kindlalt rõhutades järjepidevuse põhimõtet. Samas on Patendiamet katkematult tegutsenud 28 aastat, aastail 1919 - 1940 ning 1992. aastast alates.

Riigi juhtkond noil kaugetel aegadel oli täiesti teadlik tööstusomandi kaitse vajadustest ning astus asja edendamiseks vajalikke samme. Juba 1924. aastal ühines Eesti tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooniga. Miks nende probleemidega tegeldi iseseisva riigi loomise algusaastail, vaevalt et vajab põhjalikumat üleseletamist. Riik, see on väga suurel määral majandus. Et riik püsiks, areneks ning oleks võimeline ka majandusest kõrval seisvate küsimustega tegelema, peab majandus korras olema nii hästi kui vähegi võimalik. Oleme elanud riigi taastamise aegu, suudame ehk mõista, millised olid probleemid tollal. Palju oli mõistagi teisiti. Kuid riik pidi oma majanduse käima saama ja üks sellistest abinõudest, mida tuli tarvitada, oli investeeringute saamine ning nendele õiguskaitsse pakkumine. Nii on see põhimõtteliselt ka praegu.

Esimene patendiseadus pandi Eestis kehtima 1921. aastal. Eestis oli tollal kasutusel tööstusomandi kaitse registreerimissüsteem, taotluste ekspertiisi ei tehtud. Mainitud patendiseadus kehtis kuni 1937. aastani, mil pandi maksma uus, Saksa patendisüsteemil baseeruv seadus. Selle seaduse tugevate ja nõrkade külgede kohta on raske midagi öelda, kuna tema toime jäi lühiajaliseks. Saksa patendisüsteemi me siiski tunneme ja seetõttu võime suuremat viga tegemata öelda, et uus süsteem oleks ka Eestis kujunenud edukaks.

Kaheksateistkümne aasta jooksul andis Eesti Patendiamet välja 2931 patenti, neist välismaale 1948. Ajavahemikus 1919 - 1940 registreeriti Eestis 6587 kaubamärki, seega siis 21 aasta jooksul.

Eesti seaduste kohaselt oli võimalik ka mustrite ja mudelite ainukasutamiseõiguse kaitse, neid registreeriti tollal kokku 207.

Okupatsiooniaastail Eestis Patendiametit ei olnud. 1940. aastale järgnenud paarikümne aasta jooksul, kuhu jääb ka II maailmasõda, ei ole leiundustegevuse kohta Eestis just eriti palju öelda. Veel vähem tööstusomandi õiguskaitsse kohta. 60. aastate keskpaigast alates hakati leiundustegevusega seotud probleemidega siiski tegelema. Kuid mingit piirkondlikkugi ametit ei olnud. Kõik, kes vastaval alal tegutsesid, tegid seda, kui nii võib öelda, endise Nõukogude Liidu Leiutiste ja Avastuste Komitee volinikena igaüks oma asutuses, tehases ja muus organisatsioonis. Iseenesestmõistetavalt ei olnud ühelgi nn. volinikul oma kontorit, nagu see on tänapäeval. Tööstusomandi õiguskaitsse loo juurde Eestis kuulub lahutamatu osana teadmine, et aastail 1940 - 1991 oli siin rangelt tsentraliseeritud

unitaarriik koos kõigega, mis selle juurde igapäevaelus käis. Kuid leiutati ka siis. Inimvaimu on võimatu aheldada ja nagu teada on, leiavad pöördelised leiutised ilmavalgust tihti just siis, kui on väga raske, kui kõigest on puudus, aga toime tulema peab. Pikka aega, 1960 - 1990 vormistati Eestis 200 - 250 leiutistaotlust aastas. Leiutati kindlasti rohkem, kuid taotlused jäeti ühel või teisel põhjusel tegemata. Põhimõtteliselt olid tollal taotlusele esitatavad nõuded samasugused, nagu need on ka praegu. Seega siis pidi tegu olema täiesti korraliku patenditaotlusega, mis pealegi läbis küllaltki range ekspertiisi. Õnnestumise korral, kui leiutis tunnistati kaitstavaks, sai leiutaja kaitsedokumendina autoritunnistuse. Seda tunnistust oli ja on üldarusaadavas mõttes võimatu pidada kaitsedokumendiks. Mingit õiguskaitsset sellises mõttes, nagu seda annab patent, autoritunnistus ei andnud. See oli tõepoolest vaid tunnistus selle kohta, et keegi on leiutise autor, ja andis võimaluse saada nn. autorihüvitist ning taotleja piiratud autoritasu. Üks omapära toleaeagsele leiutistaotlusele ning selle alusel väljaantaval autoritunnistusel küll oli. Nimelt, taotluse tegemise eest lõivu ei nõutud ja jõushoidmise lõive polnud samuti vaja maksta.

Tuleb öelda, et noil leiundustegevuse elavnemise aastail on olnud ka nii mõndagi head. Valdkonnas oli võimalik saada küllalt head haridust, igapäevatöö andis kogemusi. Pandi alus patendidokumentatsiooni fondile tollases Tehnikaraamatukogus, millest on välja kasvanud Eesti Patendiraamatukogu oma umbes 30 miljoni dokumendiga, mis on Patendiameti ekspertide tegevuse põhibaas. Eesti asjatundjad läksid omariiklusele vastu küllalt heade teadmistega tööstusomandi õiguskaitsse alal. Oleme tänulikud paljudele asjatundjatele Euroopast, eraldi märkides Põhjamaid, kes käisid Eestis valdkonda tutvustamas. Tõe radadele jäädes tuleb tunnistada, et millestki niisugusest, mida siinkandis varem poleks teatud, meile ei räägitud. Seda teoreetilise poole pealt. Teine asi on praktika. Siin puudusid meil igasugused kogemused ja kõik, kes olid neid nõus jagama, olid väga teretulnud. On seda praegugi. Sest ka tööstusomandi õiguskaitsse areneb ja muutub pidevalt. Sealjuures eri maades ja eri piirkondades mõnevõrra erineval viisil. Kõik kogemused kuluvad marjaks ära.

Omariikluse seisukohalt on 20. august 1991, mil Eesti taasiseseisvus, tähtsuselt teine päev pärast 24. veebruari 1918. Ja nagu viis aastat tagasi, tahan ma ka täna au anda toleaeagsele 1991. aasta Vabariigi Valitsusele, kes praktiliselt taasiseseisvuse koidikul võttis käsile tööstusomandi õiguskaitsse probleemid ning kutsus oma 3. detsembri 1991. aasta määrusega nr 254 taas ellu Patendiameti. Kunagine Kaubandus- ja Tööstusministeeriumi korraldus nr 41 23. maist 1919 ja Vabariigi Valitsuse määrus nr 254 on võrdväärised riiklikud dokumendid.

Seekord otsustas Eesti kontrollsüsteemi kasuks, mõistes, et võimalikult ruttu tuleb lülitada rahvusvahelisse tööjaotusse ja tagada tingimused investeeringute tulekuks. Meie riik oli rinnutsi samasuguste probleemidega nagu ka aastail 1918 - 1920. Laostunud vene käsumajanduse ümberkorraldamisele tuli asuda nii kiiresti kui võimalik. Tööstusomandi õiguskaitsse alal oli kõigiti otstarbekas alustada süsteemi ülesehitamist, mis on kasutusel peaaegu kõikides meid ümbritsevates maades. Pealegi nendes maades hästi sissetöötatud ja tõhus.

1940. aastal vägivaldselt katkestatud Patendiameti tegevus algas uuesti 10. märtsil 1992. aastal. Oli huvitav ja ka keeruline aeg. Tuli teha eimillestki midagi, luua amet. Oli, mille üle mõelda. On öeldud "tee tööd, siis tuleb ka armastus". Ümbersõnastatuna võib öelda "tee tööd, tulevad ka tulemused". Täna, sellest kõnetoolist võin kinnitada, tulemused on olemas! Seda tänu eeskätt inimestele, kes meiega liitusid, et ametit ja süsteemi üles ehitada ja kes on meiega ka jäänud. On absoluutselt kindel, et ülesehitamine on aeganõuev tegevus, et püsivad tulemused saavutatakse vaid eesmärgi- ja järjekindla sisulise tööga. Ei ole mõeldav luua püsiväärtusi ühe tegevuse juurest teise juurde hüpatades, tihti ametit vahetades, üldse tõmblevas õhustikus. Mida aga iga riik vajab, on teatavad kindlad väärtused, kindlad asutused, kindel professionaalne ja riiklusele truud ametnikkond. Ka Patendiametis on liikumisi, kuid meil on olemas tuumik, kes teab, miks ta seal on ja kes teeb missioonitundega oma tööd. Nad on ehitanud ja ehitavad Eesti riiki sõna kõige otsemas mõttes.

7 aasta 3 kuu ja 11 päeva pikkuse, kohati väga pingelise töö tulemusena on Eestil olemas tööstusomandi õiguskaitsse süsteem, mis koosneb järgmistest seadustest:

- kaubamärgiseadus;

- patendiseadus;

- [Kontakt](#) |
- [Teabenõue](#) |
- [Andmekaitsetingimused](#)

- kasuliku mudeli seadus;
- tööstusdisaini kaitse seadus;
- mikrolülituse topoloogia kaitse seadus.

Ettevalmistamisel on ja saab Vabariigi Valitsusele käesoleva aasta I poolel esitatud geograafilise tähise kaitse seadus. Samuti on koostatud ning jõustatud kas Vabariigi Valitsuse või majandusministri määrustega, ka Patendiameti käskkirjadena, suur hulk mainitud seaduste toimumiseks vajalikke allakte. Nende üldarv on 112.

Seaduste koostamisel ning täiendamisel oleme teinud koostööd Maailma Intellektuaalomandi Organisatsiooniga. Koostöö on olnud igati viljakas, mille puhul olgu siinkohal väljendatud siiras tunnustus ja tänu sellele suurele ja sümpaatsele organisatsioonile.

1994. aasta veebruarist alates on Eesti Maailma Intellektuaalomandi Organisatsiooni liikmesmaa. Sama aasta augustis taastas Eesti oma staatuse tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni liikmesmaana, kuhu ta oli kuulunud 1924. aastast alates. Järjepidevuse põhimõtet järgides rõhutasime, et tegemist on nimelt liikmelisuse taastamisega, mitte astumisega mainitud organisatsiooni liikmeks. Meie seisukoht polnud mitte kohe mõistetav, sest organisatsioonil puudusid vastavad kogemused. Kuid me leidsime ruttu ühise keele, meie seisukohta mõisteti. Aastas mitu korda väljaantavas WIPO liikmesmaade ja WIPO poolt hallatavate lepingute, kokkulepete ja konventsioonide loetelus on alati olemas asjakohane märge.

Eesti on kõne all olevate aastate jooksul ühinenud järgmiste Maailma Intellektuaalomandi Organisatsiooni poolt hallatavate konventsioonide, lepingute ning kokkulepetega:

- patendikoostööleping;
- märkide registreerimisel kasutatava kaupade ja teenuste rahvusvahelise klassifikatsiooni Nizza kokkulepe;
- mikroorganismide patendiekspertiisiks deponeerimise rahvusvahelise tunnustamise Budapesti leping;
- tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise klassifikatsiooni Locarno kokkulepe;
- rahvusvahelise patendiklassifikatsiooni Strasbourgi kokkulepe;
- märkide rahvusvahelise registreerimise Madridi kokkuleppe protokoll.

Käivad tööd ühinemiseks kaubamärgiseaduste lepingu ning tööstusdisainilahenduste rahvusvahelise deponeerimise Haagi kokkuleppega. Ja eelkõige muidugi Euroopa patendikonventsiooniga.

Euroopa Patendiametiga algas Patendiametil koostöö, kui seda selle tegevuse päris alguses nii nimetada tohib, 1992. aastal. Ja on sealtpeale samm-sammult tihenunud. Patendiamet on olnud osaline Euroopa Patendiameti poolt juhitud nn. RIPP programmis. Selle programmi raames on korraldatud hulk õppeseminare, millest meie eksperdid on osa võtnud. See programm jätkub. Euroopa patentide toime nn. laiendamislepingust me loobusime.

Märtsis 1998. aastal andis Euroopa Patendiameti Haldusnõukogu Eestile vaatleja staatuse. Haldusnõukogu koosolek 1999. aasta jaanuaris otsustas kutsuda kaheksa uut riiki ühinema Euroopa Patendikonventsiooniga. Need riigid on Bulgaaria, Eesti, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik ja Ungari. Ühinemine toimub mitte enne juulit 2002 kas mainitud konventsiooni uue redaktsiooniga, kui sellega ühinemise hetkeks peaks toime tuldama, või praegu jõus olevaga.

Ühinemine Euroopa patendikonventsiooniga on ettevalmistavaks sammuks Eesti teel Euroopa Liitu tööstusomandi õiguskaitsse valdkonnas. Olgu siinkohal öeldud, et patendikonventsioon käib

põhimõtteliselt ainult leiutiste ja nende patendikaitse kohta. Me näeme Eestit patendikonventsiooni liikmesmaana kui koostööpartnerit teistele Euroopa riikidele ega oota üldse mingisse unitaarsesse süsteemi lülitamist, nagu on meie kogemused nüüd juba õnneks üha kaugenevast minevikust. Iseseisva riigi iseseisev Patendiamet, mis viib ellu valitsuse poliitikat tööstusomandi õiguskaitse valdkonnas, peab säilima ka tulevikus. On mõeldamatu anda rahvusliku intellektuaalse omandi, aga sinna hulka kuulub ka tööstusomand, käsitlemine täies ulatuses rahvusvahelistele organisatsioonidele. Suur töö ühinemisel Euroopa patendikonventsiooniga seisab ees, töö, mis nõuab kõrge kvalifikatsiooni ja kogemustega asjatundjaid.

Patendiamet võttis aastail 1995 - 1998 ette töö riigi sümbolite ning ametlike kontroll- ja garantiimärkide kaitsmiseks tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni liikmesriikides. Elektritoodete garantiimärk suuremaid probleeme ei tekitanud, see leidis kaitse tavalises korras. Tunduvalt rohkem vaeva tuli näha, pikki läbirääkimisi pidades, taotledes teenetemärkide kui riigi sümbolite kaitset. WIPO oli loobunud aumärkide, ordenite ja medalite kaitsmisest Pariisi konventsiooni paragrahvi 6TER alusel 1952. aastal. Tõusetus küsimus, kas teenetemärgid on riigi sümbolid. Meie arvates võis vastus ainult jaatav olla, mida nad muud siis on. Eesti jaoks oli kogu see lugu oluline seetõttu, et ühel meie teenetemärgil on eriline funktsioon - Riigivapi teenetemärgi kett on Vabariigi Presidendi ametitunnus. See on olemas ainult ühes eksemplaris ega ole annetatav riigile osutatud teenete eest. Eesti okupeerimisel 1940. aastal sattus presidendi ametitunnus Moskvasse ja on seal, vaatamata Eesti-poolsetele pingutustele see tagasi saada, siiani. Lahendanud selle üliolulise riigi sümboli kaitsmise küsimuse, andsime teada nii Pariisi konventsiooni liikmesmaadele kui ka nendele Maailma Kaubandusorganisatsiooni liikmesmaadele, kes Pariisi konventsiooni ei kuulu, millega on tegemist ja kellele see kuulub. Olgu siinkohal väljendatud sügavaim tänu WIPO-le, kellelt me kõige suuremat mõistmist ja abi saime, iseäranis asepeadirektor F. Curchod'le ja P. Mauguele. Kõigile pingutustele vaatamata on Eesti Vabariigi presidendi ametitunnus - Riigivapi teenetemärgi kett ikka veel Moskvas. Koos presidendi ametitunnusega on rahvusvaheliselt kaitstud Valgetähe, Kotkaristi ja Maarjamaa Risti teenetemärgid. Teatud pildi probleemi keerukusest annab ehk teadmine, et see töö nõudis kaks aastat ja kümme kuud aega.

Patendiameti tegevusvaldkond on samm-sammult laienenud. 1999. aasta algupoolel lõpetas Eesti läbirääkimised Maailma Kaubandusorganisatsiooniga. Läbirääkimised olid ette võetud eesmärgiga saada selle organisatsiooni liikmeks. Teatud osa läbirääkimistel pühendati ka intellektuaalsele omandile, täpsemalt nn. TRIPS ehk intellektuaalomandi kaubandusaspektide lepingule. See on taas näide sellest, kui oluliseks neid küsimusi rahvusvahelisel tasandil peetakse. Andsime ülevaate tehtust ning vähesest veel pooleli olevast ning tööstusomandi õiguskaitse poolest ei ole takistusi selleks, et Eesti saaks mainitud organisatsiooni liikmeks.

Oleme jätkanud esimese Eesti Patendiameti tööd ja pidanud suhteliselt lühikese aja jooksul ära tegema töö, mis viiekümne ühe aasta jooksul tegemata jäi. See on olnud tõepoolest suur töö, sest jutt ei käi üksnes seadusloome ega rahvusvaheliste konventsioonide, lepingute ja kokkulepete kohta. Et selle kõigega oluks võimalik tegelda, pidi üles ehitama ka vastava baasi ning koolitama inimesed, kes meile tööle tulid. Kui me alustasime, ei olnud meil juttugi infotehnoloogiast. Nüüd on Patendiamet korralikult varustatud arvutitega. Oma asjaajamispaaberitele võime lisada e-posti aadressi, meil on juurdepääs interneti. Tahan aga siinkohal rõhutada, et kiire areng ei oleks kuidagi mõeldav ilma lähemate ja kaugemate sõprade kaasabi ja toeta. Ka selletõttu, et meil oli, kust nii mõnigi kord eeskuju võtta. Tööstusomandi õiguskaitse on arenenud paljudes maades sada ja enamgi aastat. Ilma niisugust suurt kogemust arvestamata ei oleks me seitsme aastaga ära teinud tööd, mis nüüd üldjoontes tehtud on. Kuid valmis tööstusomandi õiguskaitse süsteem Eestis veel pole. On üldse raske öelda, kas kunagi nii väita saakski. Tuleb tunnistada muutuste ja arengu katkematumust. Selles mõttes peame valmis olema reageerima. Aga ikka kindlalt oma joont ajades, mis tähendab püsivust iseseisvuse, koostöö ja heade suhete kõikumatul pinnal. Arvame, et ka meil on maailmale midagi pakkuda.

Täna siin Eesti Patendiameti 80. aastapäeva kõnetoolis seistes avaldan kõrgeimat tunnustust ja tänan kogu südamest kõiki oma töökaaslasi, kes on suurepäraselt tööd teinud, meile truuks jäänud ja meeldivad kaaslastel olnud. Kes on head seisnud selle eest, et tööstusomandi õiguskaitse olukord on Eestis selline, nagu ta on.

Mul on raske kedagi eraldi nimetada, kui ma seda teeksin, loeksin ette kõikide Patendiameti

töötajate nimed. Kuid siiski olgu eriline tänu avaldatud meie vähestele ja väga töökatele õigusloojatele eesotsas asedirektor Toomas Lumiga, kelle panust ka ameti käivitamisel on raske ülehinnata. Õigusloojad on valmis kirjutanud, kui peamisest rääkida, 219 lehekülge seaduste tekste. Muust sinna juurde kuuluvast rääkimata.

Tahan öelda tänusõnu kõigile, kes on nõu ja jõuga meile abiks olnud. Tänan teid, head kolleegid, lähemalt ja kaugemalt.

Lõpetan oma ettekande hea kolleegi ja sõbra, Soome Patendi- ja Registrivalitsuse peadirektori Martti Enjärvi sõnadega:

"Rahvas, kes on valmis jätma oma intellektuaalse omandi käsitlemise tervikuna rahvusvahelistele organisatsioonidele, ei ole küps isegi osariigiks tuleviku Euroopas" ja tänan teda kõige vahetuma toe ja abi eest.

Viimati muudetud 23.02.2017

Allikas URL:

<https://www.epa.ee/et/toostusomandi-oiguskaitse-ajaloost-eehis/ulevaade-toostusomandi-oiguskaitse-ajaloost-ja>